Radu PĂIUŞAN
(Universitatea de Vest din Timişoara)

Aspecte din activitatea Uniunii Patrioţilor în sud-vestul României în anul 1944

Abstract: (Aspects of the activity of the Union of Patriots in southwestern Romania in 1944) The first organization that was analyzed, that of the Patriots Union, was established in 1942, in the Soviet Union, and had *România liberă* as written source and the homonym radio station, both active on Soviet territory. Even though the so called Patriots Union and its press agency were purely communists propaganda oficinas, pronouncing themselves against the anti Bolshevic war led by Romania, being initiated by the Communist Party from Romania, a section of the Comintern in enemy lines, against fundamental interests of Romanian`s state, finally a state betrayer. After the events from 23 August 1944, the Patriots Union and its press agency, as satellites of the P.C.d.R, came out of illegality and were installed in Romania and in its Western region. It was here that a new press agency, entitled demagogically *Lupta patriotică* (*Patriotic Fight*), and *România Liberă* (*Liberated Romania*) were moved to Bucureşti from the U.R.S.S. Its members demagogically affirmed that the U.P sign could be translated with U for *Unity* and P for (*Country-Patrie*). It involved the so called patriots, no matter the party they were members in along with those politically not involved, especially the intellectuals and the middle class, from public or private servants to clergy, industrials and patron craftsmen. It owed its addressability to the fact that the P.C.d.R was aware that this segment of the population was partially politically unenrolled. It was asserted that they represented the third force, after the first represented by the workers, sustained by P.C.d.R and P.C.R, and the peasants as the second class with the Ploughmen Front as another satellite political formation of the communists. There were three categories of persons involved: the first- those who tried to continue their carrier initiated in between the two World Wars, without joining the Communist Party, but to one of its political organization, the second one- those who in this period began their political and professional ascension, and last but not least, those who tried to hide their compromised past of dictatorship regime joining. By not being accepted to participate in the two Sănătescu governments and that of general Rădescu, the Patriots Union was included in the pro communist govern led by Petru Groza, so called of wide democratic concentration, installed under Soviet pressure, receiving- in the actual govern- four ministries and a state subsecretary position. To highlight the position of the Patriots Union in Banat, they obtained the position of prefect of the Timiş-Torontal county, residing in Timişoara. Some of the intellectuals did not attend this intermediary form and joined P.C.d.R directly or the Romanian Association for Soviet Links (A.R.L.U.S), formed after 23 August 1944 with sections throughout the country, including the counties from the Western part of Romania. After the legal establishment of the Patriots Union, organizations on national level appeared, including in the counties that formed the Local Department of Banat, up to the level of small rural districts and commune. This new organization aimed at forming the new man, a creature desired by all dictatorship regimes in Romania and Europe that could be a perfectly assessed mechanism to the political organizations that initiated it and responded to any kind of their orders. But the P.C.d.R needed a satellite political party that would group that part of the Romanian society politically not involved, till then in a communist manner.

Keywords: Communist Party from Romania, Patriots Union, propaganda, Banat, 1944

Rezumat: Prima organizaţie studiată, cea a Uniunii Patrioţilor, a fost întemeiată în anul 1942, pe teritoriul Uniunii Sovietice, şi avea – ca organ de presă scrisă – ziarul *România liberă*, iar audio, postul de radio cu acelaşi nume, care apăreau şi emiteau de pe teritoriul sovietic. Deci, aşa-zisa Uniune a Patrioţilor şi organele sale de presă erau oficine de propagandă comunistă care se pronunţau împotriva

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

războiului antibolşevic dus de către România, fiind iniţiate de către Partidul Comunist din România, secţie a Cominternului pe teritoriul inamic, împotriva intereselor fundamentale ale statului român, deci, în ultimă instanţă, trădătoare de ţară. După lovitura de stat de la 23 august 1944, Uniunea Patrioţilor şi organele sale de presă, ca satelite ale P.C.d.R.-ului, au ieşit din ilegalitate şi s-au instalat pe teritoriul României, inclusiv în zona de sud-vest. Aici a apărut şi un organ de presă al acesteia, intitulat demagogic *Lupta patriotică*, iar *România liberă* a fost transplantată de pe teritoriul U.R.S.S. la Bucureşti. Tot în sens demagogic, se afirma – de către membrii acesteia – că sigla U.P. putea fi tradusă şi prin termenii de Unire şi Patrie. Ea avea la început, ca adresabilitate, pe toţi cei care voiau să fie aşa-zişi patrioţi, indiferent de partidul din care făceau parte şi pe cei neînregimentaţi în niciun partid politic, şi mai ales pe intelectuali şi pe aşa-zisele pături mijlocii, adică: funcţionari publici şi particulari, liber-profesionişti, clerici, industriaşi şi pe meseriaşii-patroni. Aceasta, pentru că P.C.d.R.-ul conştientizase faptul că acest segment al populaţiei României rămăsese parţial neînregimentat politic. Se afirma că aceştia reprezentau a treia forţă, prima fiind muncitorimea, reprezentată de P.C.d.R., apoi P.C.R., iar a doua fiind ţărănimea, care era reprezentată de către Frontul Plugarilor, o altă formaţiune politică satelită a comuniştilor. Ea cuprindea trei categorii de persoane: prima – cei care au încercat să-şi continue cariera începută în perioada interbelică, fără a adera direct la Partidul Comunist, ci la o organizaţie politică a acestuia, a doua – pe acei care, în această perioadă, şi-au început ascensiunea politică şi profesională şi, nu în ultimul rând, pe cei care au încercat să-şi ascundă trecutul compromis de aderenţa la diverse regimuri dictatoriale anterioare. Nefiind acceptată să participe la cele două guverne Sănătescu şi la cel al generalului Rădescu, Uniunea Patrioţilor a fost cooptată în guvernul procomunist condus de Petru Groza, aşa-zis de largă concentrare democratică, instaurat sub presiunea sovietică, primind – în acest guvern – patru ministere şi un subsecretariat de stat. În sud-vestul României, tocmai pentru a i se da importanţă, Uniunea a primit postul de prefect al judeţului Timiş-Torontal, cu reşedinţa în municipiul Timişoara. Dar unii dintre intelectuali nu au recurs la această formă intermediară şi s-au înscris direct în P.C.d.R. sau în Asociaţia Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.), formată – şi ea – după 23 august 1944 şi care avea filiale în toată ţara, inclusiv în judeţele din sud-vestul României. După ieşirea din ilegalitate, Uniunea Patrioţilor a început să-şi constituie organizaţii la nivel naţional, inclusiv în judeţele care formau aşa-numita Regionala Banat a acesteia, până la nivel de plasă şi comună. Scopul pe care îl afirma această organizaţie politică era formarea omului nou, o creatură pe care doriseră să o deţină toate regimurile dictatoriale din România şi din Europa, şi care trebuia să fie un mecanism perfect aservit organizaţiilor politice care îl iniţiaseră şi să acţioneze prompt la toate ordinele primite de la acesta. Dar P.C.d.R.-ul avea nevoie de un partid politic satelit, care să grupeze şi partea din societatea românească neorganizată politic, până atunci, în stil comunist.

Cuvinte cheie: Partidul Comunist din România, Uniunea Patrioţilor, propagandă, Banat, 1944

Preluarea puterii politice de către Partidul Comunist din România nu putea fi făcută, în mod direct, pentru că forţa numerică şi valorică a acestui partid era insignifiantă după lovitura de stat de la 23 august 1944 (Scurtu, Buzatu 1999, 443-452). În momentul executării loviturii de stat, partidul comuniştilor români se estimează că avea aproximativ 1.000 de membri (Onişoru 1996, 115; Tismăneanu 2005, 109). Fiind, astfel, „fragil din punct de vedere organizatoric şi lipsit de susţinerea populaţiei, P.C.R. a fost obligat, în perioada 1944-1947, să adopte strategia de front popular, acceptând să funcţioneze în cadrul unui sistem multipartidist" (Tismăneanu, Dobrincu, Vasile 2007, 170). În consecinţă, comuniştii au fost obligaţi să accepte proliferarea grupărilor politice şi să creeze un front propriu, renunţând să mai colaboreze cu partidele politice democratice din România în cadrul Blocului Naţional Democratic. Astfel, formaţiuni politice au fost înfiinţate

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

şi finanţate de către comunişti, pentru a slăbi şi a rupe din susţinerea şi electoratul partidelor democratice. Aceste formaţiuni procomuniste nou create sau existente anterior, dar devenite acum procomuniste, ,,au proliferat în perioada pre-electorală (pentru alegerile din noiembrie 1946 – *n.n.*) şi au funcţionat ca supape pentru tactica electorală a P.C.R." (Tismăneanu, Dobrincu, Vasile 2007, 171).

Propulsat la guvernare prin actul de la 23 august 1944, P.C. din România a determinat petrecerea unui fenomen: ,,Atunci murea o lume, un mod de gândire şi un limbaj, pentru a se naşte altul. Atunci era una din perioadele cele mai fascinante din istoria unei naţiuni, trecerea sau (pentru a utiliza un cuvânt la modă astăzi) tranziţia spre un alt sistem" (Duchetti, Costineanu, Venillemien 1999, 17). Această propulsare şi tranziţie s-a datorat intrării României, în anul 1944, în sfera de influenţă sovietică şi a instaurării regimului comunist, în anii 1945-1947, ca urmare a sovietizării Europei Centrale şi de Est. Dar ,,factorii decisivi ai procesului de intrare a României în zona de hegemonie a Kremlinului şi a instaurării, prin voinţa Moscovei, a regimului comunist în România (au fost – *n. n.*): ocuparea, de către Armata Roşie, în 1944 şi înţelegerea dintre anglo-americani şi sovietici, asupra sferelor de influenţă în Europa de sud-est" (Chiper, Constantiniu, Pop 1993, 9).

Satelizarea României, ca şi a altor ţări din Centrul şi Sud-Estul Europei, a fost făcută, în perioada postbelică, prin acordul celor trei mari puteri, care ,,s-au înţeles între ele în ceea ce priveşte sferele de influenţă, chiar dacă au făcut-o în mod ostil" (Arendt 2006, 623). Această satelizare faţă de URSS a fost o alternativă la conducerea întregii regiuni, ca pe ţările baltice, nu prin intermediul autorităţilor locale, ci să le încorporeze direct în imperiul sovietic, care se pretindea ,,uniunea republicilor federale" (Arendt 2006, 622). De altfel, cum se afirmă în istoriografia contemporană, în lumea diplomaţilor şi a oamenilor politici apuseni erau larg răspândite două opinii: cooperarea dintre SUA, Marea Britanie şi URSS şi concesiile pe care acestea trebuiau să le facă. Aşa-numita ,,Marea Alianţă" trebuia menţinută peste orice incidente de parcurs şi Uniunii Sovietice trebuiau să i se facă, pe parcursul negocierilor, concesii rezonabile, pentru că, aşa cum se întâmplă între gentlemeni, şi ea va înţelege să facă, la rândul său, concesii partenerilor occidentali. În acelaşi sens, în proiectele de organizare a lumii postbelice, elaborate la Washington şi Londra, se lua în consideraţie că o mare putere ca Uniunea Sovietică, având în afara acestui statut, şi o contribuţie masivă la războiul împotriva Germaniei naziste, trebuia să beneficieze ,,firesc" de un ,,glacis strategic", un brâu de securitate, alcătuit din state mai mult sau mai puţin clientelare, cu o politică aflată în acord cu interesele Uniunii Sovietice (Chiper, Constantiniu, Pop 1993, 10; Păiuşan-Nuică 2008, 14-15).

În consecinţă, sistemul sateliţilor a fost răspunsul sovietic la sistemul american de alianţe, iar aşa-zisa independenţă a sateliţilor a fost importantă pentru URSS ca reprezentând reflecţia suveranităţii naţionale intacte aliaţilor Americii. Dar, după cum afirma o analistă consacrată a comunismului, sistemul totalitar s-a născut, poate,

BDD-A26685 © 2017 ,,Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

ca un compromis între tendinţele inerente ale democraţiei totalitare şi nevoia de a menţine o aparenţă de politică externă normală, faţă de lumea liberă, procedeele de dominaţie şi guvernarea aplicată de imperialismul rus au fost în deplină concordanţă cu această situaţie (Arendt 2006, 623).

Deci, în toate cazurile, cum se exprima reputatul istoric, cucerirea efectuată prin forţa imperiului sovietic a fost tradusă în fapt, ca şi când ar fi avut loc acapararea puterii de către un partid comunist fidel. Astfel, jocul pregătitor, atât de elaborat din anii '40, când a început, înainte de deplina bolşevizare au fost tolerate mai multe partide, care au fost, apoi, lichidate în favoarea dictaturii partidului unic, aservit doar pentru a întări iluzia unei evoluţii demonstrative a independenţei. Dar ,,Moscova nu a făcut altceva decât să creeze replici exacte, nu numai ale propriei forme de guvernare, cât şi a evoluţiilor care au dus la aşa ceva" (Arendt 2006, 624).

În acelaşi sens se exprima şi unul dintre corifeii deculturalizării şi deznaţionalizării României postbelice, Leonte Răutu, care afirma: ,,România comunistă a fost în întregime construită după modelul sovietic" (Tismăneanu, Vasile 2008, 37).

Dar P.C.d.R., încă din ilegalitate, a încercat să-şi apropie, iar, unde nu a fost cu putinţă, să-şi formeze aliaţi. Acesta a fost şi cazul organizaţiei satelit, creată de către comunişti încă din 1942, numită Uniunea Patrioţilor şi care, apoi, în ianuarie 1946, a fost transformată în Partidul Naţional Popular. Aceasta s-a făcut în condiţiile în care România lupta împotriva colosului bolşevic, luptă începută în data de 22 iunie 1941, dar patriotismul acestei Uniuni nu se manifestase în sensul participării României la război pentru recuperarea Basarabiei şi nordului Bucovinei, răpite de către Uniunea Sovietică, ci exact invers. Acest aşa-zis patriotism îndemna la împotrivirea românilor faţă de războiul anti-bolşevic şi la pactizarea cu inamicul sovietic. Acestei organizaţii, trădătoare de ţară, ca, de altfel, şi P.C.d.R.–ului, i s-au atribuit merite pe care nu le avea şi activităţi pe care nu le putea desfăşura, datorită dimensiunii liliputane pe care o deţinea, ,,din rândurile căreia au făcut parte profesori universitari, ingineri, scriitori, arhitecţi, profesori secundari, medici şi avocaţi, învăţători, studenţi, meseriaşi şi mici negustori, muncitori, funcţionari şi preoţi din Bucureşti, Iaşi, Cluj, Timişoara, Sibiu etc. … Apariţia acestei noi organizaţii exprima creşterea mişcării de rezistenţă împotriva hitleriştilor şi a dictaturii antonesciene, adeziunea tot mai intensă, la ea, a unui număr însemnat de reprezentanţi ai păturii mijlocii" (Ţuţui 1966, 55).

În realitate, activitatea acestei organizaţii, în ilegalitate, s-a limitat la înfiinţarea – pe teritoriul URSS – în 28 ianuarie 1943, a ziarului ,,România Liberă" şi a postului de radio cu acelaşi nume, menite să intoxice populaţia României cu propagandă bolşevică. Postul de radio fusese pus sub conducerea lui Leonte Răutu, care, în momentul izbucnirii războiului anti-bolşevic, plecase în URSS (Tismăneanu, Vasile 2008, 25). În această privinţă, istoriografia română contemporană este tranşantă: ,,Comuniştii români au salutat toate acţiunile lui Stalin şi s-au identificat

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

cu poziţiile sovietice, chiar atunci când acestea însemnau năruirea unităţii naţionale a ţării lor, subminarea forţei sale de apărare" (Tismăneanu, Vasile 2008, 24). Aşa-zişii ilegalişti, trimişi din URSS în România, nu erau – în realitate – decât agenţi ai serviciilor de informaţii sovietice, care trebuiau să comită sabotaje pe teritoriul românesc şi să încerce să destabilizeze ţara (Tănase 2009).

Dar Uniunii Patriotice i se atribuise şi coagularea unor formaţiuni minuscule şi fără importanţă în viaţa politică a ţării, în aşa-zisul Front Patriotic Antihitlerist. „Încadrată în lupta dusă împotriva fascismului şi a războiului antihitlerist, Uniunea Patrioţilor a răspuns chemării PCR de a participa într-un singur front patriotic al tuturor forţelor interesate în eliberarea şi democratizarea ţării. Alături de partidul comunist, împreună cu Frontul Plugarilor, MADOSZ–ul şi Partidul Socialist-Ţărănesc, a luat parte la crearea, în 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist" (Ţuţui 1966, 56). Tot acestei minuscule organizaţii ilegale, subordonată P.C.d.R.–ului, i se atribuie, de către istoriografia comunistă, redactarea memoriului intelectualilor, adresat, în aprilie 1944, lui Ion Antonescu, prin care se cerea ieşirea României din lupta împotriva Aliaţilor (Ţuţui 1966, 57).

Conform indicaţiilor comuniştilor, Uniunea Patrioţilor s-a declarat, încă de la înfiinţare, ca o organizaţie cu caracter unitar, o mişcare largă de masă şi nu un partid politic, cuprinzând patrioţi antifascişti, fără deosebire de naţionalitate, categorie socială, religie sau grupare politică. Deci, ea s-a declarat că nu este un partid politic, ci cuprindea, în rândurile ei, mai ales membri din partidele politice satelit ale P.C.d.R.–ului (LP, 1945, nr. 31, p. 4).

După lovitura de stat de la 23 august 1944, Uniunea Patrioţilor, în noile condiţii existente, a trecut la reorganizarea activităţii sale şi a luat parte activă la mişcarea pentru comunizarea ţării. În consecinţă, ea a participat, la 6 septembrie 1944, la întemeierea Grupului Patriotic Antihitlerist, iar după ce, la 27 septembrie acelaşi an, a aderat la Platforma Frontului Naţional Democrat, a intrat în Consiliul Naţional al acestuia, ca una din organizaţiile fondatoare. În acest organism a intrat, din partea Uniunii Patrioţilor, Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, dr. Dumitru Bagdasar şi Simion Stoilov (Ţuţui 1966, 56).

Pe plan local, în Banat, organizaţia dispunea şi de un ziar, intitulat semnificativ „Lupta patriotică". În *Cuvântul înainte* al primului număr, apărut în data de 25 decembrie 1944, se afirma că acesta nu era, practic, numărul de început, pentru că ziarul apăruse cu un an înainte, în ilegalitate, când a fost editat lunar, iar acum reapăruse pentru a prezenta opiniei publice, grupate în jurul ziarului, pe cei care au dus lupta politică în condiţii grele, înainte de actul de la 23 august 1944. În acelaşi Cuvânt înainte se afirma că, urmând linia intereselor şi aspiraţiilor patriotice, ziarul va fi pus, în primul rând, în slujba frământărilor şi clarificărilor, în vederea realizării unui Front Naţional Democratic şi a consolidării unei adevărate democraţii populare în România. De asemenea, însuşindu-şi întru totul proiectul de platformă al F.N.D., gazeta respectivă va contribui – din toate puterile – la clarificarea şi înfăptuirea reformelor

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universităţii de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

cuprinse în ea, convinsă că acestea satisfac nevoi urgente pentru masele muncitoreşti de la sate şi oraşe şi sunt, prin aceasta, comandamente ale marilor idealuri naţionale. S-a mai subliniat faptul că „Lupta patriotică” se adresează întregului popor, ţărani, muncitori, intelectuali, din toate partidele politice sau fără de partid, în vederea mobilizării maselor largi pentru a lupta pentru democraţie populară, prin popor şi pentru popor. Cuvântul înainte al primului număr al ziarului se încheia cu o lozincă semnificativă: „Pentru libertate şi dreptate pentru toţi, spre prosperitatea Patriei noastre” (LP, 1944, nr. 1, p. 1). În acelaşi sens se exprima şi dr. Valeriu Novacu într-un articol din respectivul săptămânal. După cum afirma acesta, a venit vremea când, pe deasupra partidelor politice din care făceau parte, pe deasupra concepţiilor personale s-a simţit, din nou, marea realitate a momentului şi a pământului nostru, pentru ca patriotismul să fie un îndemn viu la lupta unită de rezistenţă şi eliberare. „Patrie şi patriotism înseamnă luptă şi jertfă pentru idealurile permanente ale omenirii. Pentru libertate şi independenţă, pentru limbă, artă, o credinţă, o pâine, pentru fabricile şi ogoarele noastre” (LP, 1944, nr. 1, p. 2). Se insista asupra rolului unificator al Uniunii Patrioţilor, în cadrul căreia trebuiau să se unească toate partidele patriotice care au militat, în permanenţă, pentru o platformă de înţelegere, a tuturor partidelor, a organizaţiilor democratice şi a tuturor forţelor patriotice adevărate (LP, 1944, nr. 1, p. 3). La fel se exprima şi Leontin Silaghi (Sălăjan*), care vedea unitatea poporului român pe baza unui program comun de luptă, dar sub egida comuniştilor. „PCR, în interesul suprem al ţării, pentru a putea mobiliza întreg poporul pentru îndeplinirea sarcinilor mari de a zdrobi hitlerismul, duşman de moarte al tuturor popoarelor, a propus un program de acţiune, accesibil pentru orice democrat cinstit, gândindu-se, în primul rând, la interesul poporului, trecând chiar peste interese de partid. În faţa României stă problema de a fi sau nu fi şi soarta ei depinde de felul cum va înţelege timpurile prin care trecem” (LB, 1944, nr. 89, p. 1). Acest program, pus sub semnul patriotismului, trebuia să fie, în final, comunist, cum, de altfel, s-a şi întâmplat.

Ca organizaţie politică satelit a P.C.d.R.–ului, Uniunea Patrioţilor, chiar şi prin miniştrii săi, trebuia să invoce acelaşi patriotism şi unitate politică, mai ales că războiul antihitlerist era în curs de desfăşurare şi era necesară crearea şi menţinerea unui val de simpatie pentru ducerea lui,inoculându-se, în acelaşi timp, ideea că patria este ameninţată şi, în consecinţă, trebuiau să înceteze disputele politice. Astfel, organul de presă bănăţean anunţa cititorii că ministrul Vlădescu-Răcoasa, viitor preşedinte al P.N.P.–ului, urmaş al Uniunii Patrioţilor, la adunarea Uniunii de la Sibiu, declarase:

> „Trăim zile măreţe şi hotărâtoare. Se plămădeşte o lume nouă. Patria ameninţată ne cheamă pe toţi. Cu mic, cu mare, să dăm vieţii noastre politice altă aşezare. În acest scop se cere adeziunea unanimă şi neprecupeţită. Nu se pune nimănui problema dacă e burghez sau proletar, se pune problema dacă e democrat, antifascist şi patriot, căci e vorba de interesele întregului popor, care trebuie apărate şi susţinute” (LP, 1944, nr. 1, p. 3).

În acelaşi discurs, liderul Uniunii Patrioţilor definea şi democraţia pe care o promova, una de tip nou, adică populară.

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila” Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

„E timpul să se ştie că democraţia se sprijină direct şi, în primul rând, pe masele populare. Nu există un anumit fel de democraţie, ci numai democraţie populară, care este însăşi esenţa democraţiei. Ţara întreagă e pornită să aşeze bazele existenţei democratice. Să învăţăm că patriotism înseamnă lupta pentru libertate şi democraţie reală şi să fim patrioţi adevăraţi, pentru ca România să devină Patria liberă şi adevărată a democraţiei" (LP, 1944,nr. 1, p. 4).

Este definit, deci, şi patriotismul care, în concepţia autorului, nu înseamnă decât lupta pentru aşa-zisa democraţie reală, adică cea populară, promovată de comunişti şi sateliţii lor, printre care şi aşa-zisa Uniune Patriotică.

În aceeaşi perioadă de început a ieşirii din ilegalitate a P.C.d.R.–ului şi a organizaţiilor sale satelit, comuniştii aveau nevoie şi de sprijinul altor clase şi grupări sociale, pentru a accede la putere. După cum se exprima istoriografia comunistă, pentru a aşeza evoluţia generală a ţării pe calea progresului, comunist fără nicio îndoială, trebuiau angajate, în acest efort, pe lângă masele muncitoreşti, şi forţele sociale, exploatatoare, în speţă burghezia, care, din multe puncte de vedere, dispuneau încă de resurse pentru a contribui la aşa-zisul progres al ţării. În consecinţă, se considera că importante cercuri ale burgheziei puteau să îndeplinească un rol avansat în rezolvarea acestor prefaceri social-economice, care coincideau atât cu interesele sale de clasă, cât şi cu interesele generale ale ţării, ale poporului român, ale maselor muncitoare. Înlăturarea lor s-a făcut, conform aceluiaşi autor, abia odată cu trecerea la aşa-zisa revoluţie socialistă (Fătu 1979, 114). Inclusiv tactica folosită de comunişti trebuia să fie a frontului popular, care să permită unirea într-o formaţiune larg democratică a tuturor forţelor politice, partide, organizaţii sau părţi ale acestora, care demonstrau tendinţe democratice antifasciste şi revoluţionare, care puteau, într-o măsură sau alta, să contribuie la înfăptuirea prefacerilor democratice ale ţării (Fătu 1979, 112). Drept urmare, noul sistem de alianţe promovat de comunişti după 23 august continua să oglindească cerinţele fundamentale de ordin naţional, antifascist – după cum se exprima acelaşi istoric – ce se menţineau în faţa ţării, trebuia să primească o componenţă preponderent socială, de clasă, care să permită înfăptuirea transformărilor revoluţionare necesare. În primul rând, pe comunişti şi pe organizaţiile lor satelit, ca Uniunea Patrioţilor, îi interesau să slăbească partidele tradiţionale din România şi să rupă din acestea disidenţe sau pături sociale, pe care să şi le subordoneze. În acest sens, comuniştii au încercat să subordoneze chiar PNŢ-ul şi PNL–ul, invitându-le să facă parte din aşa-numitul Front Naţional Democrat. Această invitaţie era făcută sub pretextul, ipocrit, că aceste partide nu-şi epuizaseră posibilităţile de a juca un rol pozitiv în procesul istoric, aceasta pentru că aveau încă sub influenţa lor mase importante de oameni, mai ales din rândurile ţărănimii, ale intelectualităţii, micii burghezii şi chiar din rândurile muncitorimii, mase care, în mod obiectiv, erau interesate în transformările cuprinse în Platforma-Program a F.N.D.–ului (Fătu 1979, 134).

Partidul Comunist din România voia să profite de faptul că, după lovitura de stat de la23 august 1944, a fost prezentă, în sistemul politic din România, o stare de frământare, deplasări, apariţia şi dispariţia unor formaţiuni politice, desprinderi şi

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

ralieri de partide (Fătu 1973, 5). Pe aceeaşi linie, comuniştii afirmau că în PNŢ şi în PNL se găseau importante mase de ţărani, intelectuali şi alte pături sociale mijlocii, ale căror interese nu coincideau, în chip obiectiv, cu cele promovate de conducerea oficială, ci se înscriau în linia generală politică a forţelor revoluţionar-democratice raliate în jurul PCdR–ului, existând – după cum susţineau ei – în aceste partide un număr semnificativ de cadre care doreau colaborarea cu comuniştii şi cu aliaţii lor, pentru realizarea unor transformări sociale (Fătu 1979, 111). Deci, comuniştii doreau spargerea partidelor istorice şi cooptarea a cât mai multor membri ai acestora, conform cunoscutei devize staliniste, că partidele comuniste trebuiau, întâi, să treacă la înregimentarea unui număr cât mai mare de membri, iar când ajung la putere, să se debaraseze de aceştia prin epurări. De altfel, politica stalinistă a aliatului „vremelnic", a „tovarăşului vremelnic de drum", va funcţiona şi în România, devenită comunistă în anul 1948. Această situaţie politică putea fi explicată prin faptul că actul de la 23 august a pus, în faţa tuturor forţelor politice ale României, probleme de fond, privind nu atât prezentul, cât mai ales perspectiva dezvoltării ulterioare a ţării, şi anume: care va fi evoluţia ţării, în ce direcţie şi în favoarea căror forţe, ce atitudine trebuiau să adopte faţă de această evoluţie forţele sociale şi politice aflate în luptă, care urma să fie tactica acestora în noua perspectivă istorică. (Fătu 1979, 107) În acelaşi sens, pentru a atrage cât mai mulţi membri atât pe plan naţional, cât şi local, organul local al PCdR publica, la începutul lunii octombrie 1944, un apel al secţiei de femei a Uniunii Patrioţilor, prin care chema, sub steagul ei de luptă, toate femeile antihitleriste, fără deosebire de naţionalitate, religie, profesie şi, foarte important, concepţie politică. Apelul afirma, în continuare, că respectiva organizaţie nu este un partid politic, ci este o mişcare de largă concentrare a tuturor forţelor antihitleriste active, ea era o organizaţie de luptă pentru educarea maselor femeieşti, în vederea democratizării ţării, pentru libertăţi şi drepturi colective egale cu ale bărbaţilor, pentru o viaţă liberă, demnă şi conştientă. Se mai reliefa, în apel, că lupta femeilor din Uniunea Patrioţilor „nu este feminism sterp. Lupta noastră merge cot la cot cu lupta bărbaţilor pentru revendicări generale cetăţeneşti şi în interesul întregii naţiuni, pentru revendicări specifice femeieşti. Fascismul şi războiul hitlerist au adus atât muncitorilor, ţăranilor, cât şi intelectualilor şi gospodinelor întuneric, moarte, jaf, degradare. Toate partidele trebuie mobilizate pentru războiul eliberator. Femeia trebuie să fie conştientă de forţa ei combativă şi trebuie să păşească organizat pe terenul luptei politice şi economice" (LB, 1944, nr. 19, p. 1). Apelul Secţiei Femei din Uniunea Patrioţilor cuprindea nouă puncte: 1) Pentru sprijinirea, din toate puterile, a războiului dus de armata română şi armata sovietică; 2) Pentru curăţirea aparatului de stat, a fabricilor şi a birourilor, de toate elementele fasciste şi profasciste; 3) Pentru salarii egale cu ale bărbaţilor, la muncă egală; 4) Pentru câştigarea drepturilor politice ale femeilor şi dreptul de a alege şi de a fi ales… 6) Pentru dreptul la orice profesie şi funcţie; 7) Pentru protecţia femeii în muncă… 9) Pentru ridicarea nivelului politic, cultural şi moral al femeilor prin cursuri şi

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

conferinţe instructive, reviste femeieşti, biblioteci populare pe lângă fabrici şi la sate. Apelul se termina cu îndemnul ,,Intraţi colectiv în Uniunea Patrioţilor, singura organizaţie democratică de masă, în care putem lupta pentru realizarea drepturilor noastre cuvenite" (LB, 1944, nr. 19, pp. 1-2).

Pentru că, pe plan naţional, Uniunea Patrioţilor făcea parte din Consiliul Naţional al F.N.D., la 17 octombrie 1944 s-a constituit şi un consiliu bănăţean al Frontului, din care, din partea acestei organizaţii, făceau parte dr. Valeriu Novacu şi Iulian Poenariu (LB, 1944, nr. 26, p. 1).

Organizaţia locală a Uniunii Patrioţilor a participat şi la manifestaţiile din Timişoara, făcute cu ocazia eliberării Clujului, considerat capitala Transilvaniei, de către armata română, cu care ocazie a luat cuvântul prof. dr. Valeriu Novacu, practic, atunci, având doar gradul de lector doctor la Catedra de Fizică din cadrul Facultăţii de Ştiinţele Naturii, refugiată de la Cluj la Timişoara după dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care României îi fusese răpit nord-vestul Transilvaniei, inclusiv oraşul Cluj. În intervenţia sa cu această ocazie, Valeriu Novacu arăta: ,,În acele timpuri când ostaşii noştri au fost târâţi până la Volga, cu făgăduielile perfide că ni se va înapoia Ardealul, pentru ca, prin suferinţe grele, să-şi poată da seama de prăpastia între cele spuse şi adevăr, s-a pus temelia unei organizaţii politice care să servească la unirea organizaţiilor, partidelor şi personalităţilor democratice, antihitleriste, într-un cuvânt, al tuturor patrioţilor. Această organizaţie este Uniunea Patrioţilor, în al cărei manifest-program, publicat în iunie (1943 – *n.n.*), numărul 1 al ziarului clandestin «România liberă» figura lupta pentru desfiinţarea dictatului de la Viena şi eliberarea fraţilor noştri de sub jugul lui Horthy… România de astăzi stă la răscruce de drumuri şi, în aceste momente istorice, să învăţăm din trecut. Suntem în luptă, lupta nu s-a terminat. Trebuie să dezrobim întreg Ardealul. Trebuie să ducem războiul pentru stârpirea definitivă a hitlerismului" (LB, 1944, nr. 27, p. 1).

În continuare, reprezentantul Uniunii Patrioţilor se pronunţa pentru crearea bazei României de mâine, pentru democratizarea vieţii publice în sensul real al cuvântului, adică a aşa-zisei democraţii populare. Acelaşi orator făcea apel, în numele organizaţiei pe care o reprezenta, la unirea, la mobilizarea tuturor forţelor poporului român împotriva duşmanului extern şi intern. Această unire trebuia făcută prin înregimentarea în F.N.D., prin intermediul căruia s-ar fi putut face faţă sarcinilor de a duce războiul până la victorie, de a îndeplini condiţiile armistiţiului prin curăţirea radicală a aparatului de stat de trădători, hitlerişti, fascişti şi afacerişti. Toate acestea nu se puteau face, însă, în concepţia reprezentantului Uniunii Patrioţilor, decât prin venirea – la conducerea ţării – a unui guvern al Frontului Naţional Democrat (LB, 1944, nr. 27, p. 3). De altfel, organizaţia bănăţeană a Uniunii Patrioţilor a participat, ca membră fondatoare a Consiliului bănăţean al F.N.D.–ului. Aceasta, după constituirea Consiliului Naţional al F.N.D., la 12 octombrie 1944, la care aderase şi Uniunea Patrioţilor, şi după ce, în zilele de 8 şi 15 octombrie, marea majoritate a maselor populare din Banat, după cum afirma presa comunistă din

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

Timişoara, a manifestat, prin adunări populare grandioase, la Timişoara, Arad, Reşiţa, Caransebeş şi Lugoj, pentru aderarea la forma elaborată de Frontul Unic Muncitoresc, creat în aprilie 1944, prin colaborarea dintre P.C.d.R. şi P.S.D. şi pentru realizarea dezideratelor propuse de acestea. Drept urmare, reprezentanţii din Banat ai celor două partide muncitoreşti şi ai organizaţiilor profesionale şi patriotice s-au întrunit, într-o şedinţă, la Timişoara, în ziua de 17 octombrie 1944, şedinţă la care s-a hotărât crearea unui Consiliu Bănăţean al F.N.D.–ului. Din acest consiliu făceau parte: Leontin Silaghi şi Ion Pirău din partea P.C.d.R., Moise Cocoş şi încă un membru nenominalizat din partea P.S.D., Ioan Kali şi Gheorghe Manciu din partea Sindicatelor Unite, aflate şi ele sub influenţa comuniştilor, prof. dr. Valeriu Novacu şi Iulian Poenariu de la Uniunea Patrioţilor–Regionala Banat, Petru Gherga şi Dănilă Sfeta din partea Frontului Plugarilor (LB, 1944, nr. 28, p. 1).

A fost publicată, apoi, propunerea Consiliului Naţional al F.N.D.–ului referitoare la formarea guvernului, care trebuia să fie condus de Petru Groza, guvern în cadrul căruia Ministerul Propagandei era rezervat Uniunii Patrioţilor. (LB, 1944, nr. 30, p. 1) În acel moment, comuniştii considerau că, după încheierea – la Moscova – a Convenţiei de Armistiţiu cu Naţiunile Unite (12 septembrie 1944), Blocul Naţional Democratic şi guvernul acestuia, din care făceau parte PNŢ, PNL, PCdR şi PSD, nu mai corespundea necesităţilor şi situaţiei nou create. A urmat o criză politică care a durat trei săptămâni, criză declanşată prin prezentarea demisiei din guvern a celor doi reprezentanţi ai FND–ului, adică Lucreţiu Pătrăşcanu, lider al PCdR şi Constantin Titel Petrescu, preşedintele PSD. Pentru rezolvarea crizei, Lucreţiu Pătrăşcanu a propus un guvern condus de Petru Groza în care să intre şi reprezentanţi ai tuturor partidelor şi organizaţiilor care făceau parte din F.N.D. Dar, cu această propunere nu au fost de acord PNŢ-ul şi PNL–ul, care dispuneau de majoritatea ministerelor din guvernul condus de Constantin Sănătescu (LB, 1944, nr. 30, p. 2). În această situaţie, F.N.D. a declanşat un şir de demonstraţii în principalele oraşe din ţară. O astfel de demonstraţie a avut loc la data de 22 octombrie 1944, în Piaţa Unirii din Timişoara. Pentru a conduce demonstraţia a fost ales un prezidiu de onoare, cum se obişnuia pe atunci, la întrunirile Frontului, compus din: Lucreţiu Pătrăşcanu, Constantin Titel Petrescu, Vlădescu-Răcoasa, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Petru Groza, Nicolae Ceauşescu, acesta din partea U.T.C., şi Bârza, din partea Frontului Plugarilor. Din prezidiul efectiv de conducere al întrunirii făceau parte: Leontin Silaghi, din partea PCdR; Moise Cocoş, din partea PSD şi dr. Valeriu Novacu, din partea Uniunii Patrioţilor. Au luat cuvântul, în cadrul acestei adunări populare, Ioan Pirău – din partea PCdR, Moise Cocoş - din partea PSD, Dănilă Sfeta – din partea Frontului Plugarilor, Gheorghe Manciu – din partea Sindicatelor Unite, Iulian Poenariu – din partea Uniunii Patrioţilor, Terezia Novac şi Iuhasz – din partea femeilor patrioate, Vâlcu – în numele Apărării Patriotice (LB, 1944, nr. 33, p. 1). În cuvântul său, Iulian Poenariu afirma că, încă de la înfiinţarea acesteia, în anul 1942, în cele mai grele vremuri ale dictaturii antonesciene, Uniunea Patrioţilor a luptat

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

pentru unirea, într-un singur front, a tuturor organizaţiilor, partidelor şi personalităţilor democratice antihitleriste, pe baza platformei de luptă propusă de PCdR din 6 septembrie 1941. În continuare, acelaşi vorbitor arăta că ,,Blocul Democratic s-a născut mort şi, cu tot protestul celor două partide muncitoreşti (PCdR şi PSD – *n. n.*), au format un guvern în care au intrat criminali de război" (LB, 1944, nr. 33, p. 2). Adunarea a votat o rezoluţie, prin care se cerea guvern F.N.D., adresând, în acelaşi timp, un apel către masele democratice din PNŢ şi PNL, să nu se situeze în afara năzuinţelor întregului popor, să nu alunece pe drumul trădării şi al sprijinirii fasciştilor şi să se alăture acţiunilor unite ale partidelor prin F.N.D. (LB, 1944, nr. 33, p. 4). În consecinţă, şi Comitetul Judeţean al F.N.D. a lansat, şi conducerii locale a PNŢ şi PNL, un apel să colaboreze în baza Platformei acestuia şi, în caz de răspuns afirmativ, să fie anunţat la sediul judeţean al Uniunii Patrioţilor, din str. Emanuil Ungureanu, nr. 14 (LB, 1944, nr. 42, p. 1).

Pentru a obliga România să accepte un guvern al Frontului Naţional Democrat, care trebuia să fie procomunist şi prosovietic, URSS şantajează adevăratele forţe democratice prin intermediul Comisiei Aliate de Control, formată din câte un reprezentant al celor trei mari puteri: Statele Unite, Marea Britanie şi URSS. În această comisie, însă, rolul determinant îl avea reprezentantul sovietic. Comisia a funcţionat ca un guvern paralel al României, mai precis ca adevăratul guvern până la sistarea activităţii sale, odată cu încheierea Tratatului de Pace de la Paris, la 10 februarie 1947 (Prunnel 1998, 718; Ioaniţiu 1996, 38). În acest sens, a fost dat publicităţii avertismentul, înaintat de către aceasta guvernului român, avertisment în care se arăta că aceasta nu şi-a făcut datoria în ceea ce priveşte executarea clauzelor armistiţiului. În acelaşi timp era publicată şi cerinţa imperativă a F.N.D.–ului de a fi înlăturat guvernul Constantin Sănătescu (LB, 1944, nr. 44, pp. 1-2). Ca urmare a acestui şantaj sovietic, executat în favoarea F.N.D.–ului, în 4 noiembrie 1944 a fost format un nou guvern, condus tot de generalul Constantin Sănătescu, format din reprezentanţi ai PNŢ, PNL şi FND, în care Petru Groza devine vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, iar Frontul obţine o treime din portofolii (Rădulescu-Zoner, Buşe, Marinescu 2002, 47).

În cadrul mitingului care i-a urmat în Bucureşti, s-a cerut, cum era normal în situaţia respectivă, îndeplinirea condiţiilor din Convenţia de Armistiţiu şi purificarea aparatului de stat, a armatei, a vieţii economice şi a presei, uşurarea repatrierii cetăţenilor sovietici şi să se facă propuneri de despăgubiri faţă de URSS (LB, 1944, nr. 45, p. 1). În acest al doilea guvern Sănătescu au intrat şi doi reprezentanţi ai Uniunii Patrioţilor: Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, ca ministru al minorităţilor, şi Sabin Manuilă, ca subsecretar de stat la organizarea statului (LB, 1944, nr. 45, p. 2).

Noul vicepreşedinte al guvernului a făcut, în data de 17 noiembrie 1944, o vizită la Timişoara. În aceeaşi zi, la orele 9, a avut loc o întâlnire a lui Petru Groza cu şefii organizaţiilor locale ale partidelor reprezentate în guvern. La aceeaşi întrunire a luat parte: Leontin Silaghi şi Ioan Kali, din partea PCdR, Moise Cocoş, din partea PSD, Ion C. Subţire, Octavian Metea şi Vânătu, din partea PNŢ, Fărcăşanu, de la PNL, Dănilă

BDD-A26685 © 2017 ,,Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universităţii de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

Sfeta, de la Frontul Plugarilor, Valeriu Novacu, de la Uniunea Patrioţilor şi Kazinczy, din partea MADOSZ–ului. În debutul expozeului său, Petru Groza a cerut o epurare energică şi integrală. A indicat, apoi, necesitatea îndeplinirii conştiincioase a condiţiilor impuse prin Convenţia de Armistiţiu, care era o condiţie esenţială, „căci de felul cum înţelegem să îndeplinim aceste condiţiuni, depinde existenţa noastră ca neam" (LB, 1944, nr. 56, p. 1). Abordând problema nord-vestului Transilvaniei, el afirma că noua administraţie, adică cea românească, a fost înlăturată de către armata sovietică, deoarece ar fi încercat să se instaleze fără o prealabilă încunoştinţare a autorităţilor militare sovietice şi pentru că gărzile „Iuliu Maniu" ar fi încercat să monopolizeze viaţa politică din Ardeal, dedându-se la atrocităţi şi acte de şovinism. Mai afirma că în nord-vestul Transilvaniei nu se va putea intra decât cu un spirit nou, aşa-zis democratic, şi nu cu aşa-zişii asupritori de naţionalităţi. Nu amintea, însă, nimic, în discursul său, despre şantajul făcut de sovietici în favoarea unui guvern procomunist condus de el şi nici de faptul că maghiaro-horthyştii, care schingiuiseră, oprimaseră şi masacraseră populaţia românească, deveniseră peste noapte democraţi şi comunişti (Pleşa 2006, 260-261; Constantiniu 2001, 13-92). În expozeul său politic, ţinut la întrunirea din Timişoara, a avertizat partidele politice cu adevărat democratice din România, avertismente care şi-au dovedit valabilitatea odată cu venirea comuniştilor la putere. „Între partidele guvernului (celui de-al doilea guvern Constantin Sănătescu – *n. n.*) trebuie să existe o deplină înţelegere şi toţi trebuie să înţeleagă că, numai orientându-se spre o colaborare cu partidele muncitoreşti, se menţine pe linia justă a vremii. Cine merge spre dreapta, moare" (LB, 1944, nr. 56, p. 1). Cu aceeaşi ocazie, preşedintele Consiliului de Miniştri a îndemnat fruntaşii politici din judeţul Timiş-Torontal să colaboreze în problemele principale locale, recomandând chiar un pact de neagresiune între partidele care formau guvernul.

Ţinând cont de această sugestie, în data de 21 noiembrie 1944 a avut loc, la Timişoara, o şedinţă de colaborare între organizaţiile judeţene ale partidelor guvernamentale. La această întrunire au participat dr. I. C. Subţire, din partea PNŢ, Gheorghe Stoian, din partea PNL şi Ion Pirău, din partea PCdR, Traian Novac şi Moise Cocoş din partea PSD, Petre Hanga şi Dănilă Sfeta de la Frontul Plugarilor, dr. Valeriu Novacu de la Uniunea Patrioţilor, Kazinczy Ioan din partea Uniunii Populare Maghiare, fostă MADOSZ (*Organizaţii de masă legale şi ilegale create, conduse sau influenţate de către PCR (1921-1944)* 1975, 205). La această consfătuire, dintre reprezentanţii FND, PNŢ şi PNL, reprezentantul PCdR, Leontin Silaghi, arăta că ei, comuniştii, sunt dornici de colaborare sinceră în probleme locale, după exemplul colaborării din guvern, în viziunea lor principala problemă fiind cea economică, adică prevenirea foametei, apoi este necesar să se treacă la schimbarea prefectului şi a primarilor şi să se lupte împotriva rămăşiţelor fasciste. Reprezentantul PNL la consfătuire, Gheorghe Stoian, se declara de acord cu schimbarea autorităţilor şi solicita, şi el, măsuri împotriva speculei. Dr. I. C. Subţire, reprezentantul PNŢ-ului, s-a declarat de acord să se ia măsuri urgente, pentru ca să se stăvilească foametea, dar

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

nu cerea schimbarea autorităţilor, ci limitarea abuzurilor acestora. El a mai propus ca organele care supraveghează evoluţia economică să fie puse sub controlul unei comisii formate din reprezentanţii Camerei de Muncă, de Comerţ şi de Agricultură şi ai Inspectoratului industrial. Pentru aceasta, el a propus delegarea unor comisii care să colaboreze cu autorităţile militare, pentru aprovizionarea armatei sovietice (*Documente privind istoria militară a poporului român (septembrie 1944)* 1980). Tot el solicita reprezentanţilor celorlalte partide o colaborare armonioasă în presă şi chiar încheierea unui pact de neagresiune. Reprezentantul PSD, Traian Novac, a susţinut că autorităţile trebuie demilitarizate, ele fiind militarizate pe timpul guvernului condus de Ion Antonescu. În finalul întrunirii pluripartite, s-a căzut de acord asupra următoarelor puncte: 1) Fiecare grupare politică va delega reprezentanţi în comisiile de control; 2) Se va stabili o legătură strânsă cu Comandamentul Sovietic; 3) Se va face un pact de neagresiune în presă (LB, 1944, nr. 61, pp. 1, 5).

Ca o consecinţă imediată a acestei întruniri, în data de 23 noiembrie 1944 a avut loc şedinţa comisiei de colaborare, nou formată, din reprezentanţii FND, PNŢ şi PNL. La această şedinţă au luat parte: dr. I. C. Subţire, din partea PNŢ, dr. V. Fărcăşanu, din partea PNL, Leontin Silaghi şi Ion Pirău, din partea PCdR, Moise Cocoş, Eftimie Gherman (Narai 2005, 235-245) şi Otto Roth (Păiuşan 1993, 132-183), din partea PSD, Ioan Kali, din partea Sindicatelor Unite, Dănilă Sfeta şi Vancea, din partea Frontului Plugarilor, dr. Valeriu Novacu şi Iulian Poenariu, din partea Uniunii Patrioţilor şi Kazinczy, din partea Uniunii Populare Maghiare. Şedinţa a fost prezidată de către Moise Cocoş, reprezentant al social-democraţilor. Şedinţa comisiei de colaborare a emis un comunicat, care prevedea că, deşi nu s-a ajuns la un acord definitiv asupra propunerii F.N.D.–ului de a schimba, în mod radical, toate persoanele care erau în conducerea tuturor departamentelor administrative ale judeţului şi oraşului s-a hotărât, totuşi, constituirea unei comisii centrale de colaborare, care să funcţioneze pe lângă prefectură, pentru a controla administraţia judeţului şi a municipiului şi a tuturor departamentelor oficiale. Respectiva comisie se compunea din 11 membri, câte doi şi un substitut din partea fiecărui partid politic, iar din partea organizaţiilor politice şi sindicatelor, câte un membru şi un substitut. Rolul acestei comisii centrale, după cum se arăta în comunicat, era să facă legătura între populaţie şi guvern şi să stabilească relaţii de colaborare permanente, relaţii care erau imperios necesare cu comandamentul sovietic, pentru aplicarea strictă a condiţiilor de armistiţiu. Comisia respectivă şi-a stabilit un secretariat permanent, condus de dr. I. C. Subţire, reprezentant al PNŢ-ului şi dr. Valeriu Novacu, reprezentantul Uniunii Patrioţilor, secretariat care-şi avea sediul la Prefectura judeţului Timiş-Torontal. În comunicat se mai prevedea înfiinţarea unor subcomisii pe domenii de activitate. Tot în cadrul respectivei şedinţe a fost luată în discuţie şi problema presei, reuşindu-se să fie eliminate o parte din polemicile existente (LB, 1944, nr. 63, p. 1).

Unul dintre obiectivele declarate ale Uniunii Patrioţilor era combaterea speculei, care prolifera în perioada respectivă, din cauza penuriei de alimente,

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

datorită atât consumului intern, cât, mai ales, războiului împotriva Germaniei naziste. Pentru aceasta, Uniunea Patrioţilor a trecut la organizarea aşa-ziselor comitete cetăţeneşti. În acelaşi sens, şi la Timişoara se trece şi la organizarea acestor comitete. Astfel, organul de presă al PCdR al judeţului Timiş-Torontal publică apelul Comitetului de Iniţiativă a Uniunii Patrioţilor din Timişoara pentru constituirea comitetelor cetăţeneşti, în care cheamă populaţia oraşului la o mare întrunire cetăţenească, care trebuia să aibă loc în ziua de 3 decembrie, orele 9, în sala mare a Fabricii de Bere, întrunire care avea – ca scop – înfiinţarea comitetului cetăţenesc al Circumscripţiei a II-a. În apel se afirma că, întrucât autorităţile poliţieneşti şi administrative şi-au dovedit incapacitatea în rezolvarea atribuţiilor încredinţate lor, Uniunea Patrioţilor a luat iniţiativa organizării comitetelor cetăţeneşti, formate din cetăţenii cei mai cinstiţi şi devotaţi cauzei comune din cartierul lor. ,,Interesele comune – se spunea, în continuare, în apel – în timpurile excepţional de grele prin care trecem impun fiecărui cetăţean, muncitor, mic comerciant, meseriaş, intelectual şi gospodină să contribuie, în mod cât mai intens, la soluţionarea tuturor chestiunilor de actualitate şi foarte arzătoare pentru fiecare parte. Veniţi cu toţii la luptă împotriva speculanţilor" (LB, 1944, nr. 66, p. 1). În consecinţă, la adunarea populară din 3 decembrie 1944, din cartierul Fabric, s-a constituit primul comitet cetăţenesc din Timişoara, sub egida Uniunii Patrioţilor. Adunarea a fost deschisă de către Nicolae Despot, care a adus salutul Uniunii Patrioţilor şi a dat cuvântul profesorului Valeriu Novacu. Acesta sublinia, în expunerea sa, că dezrobirea de la 23 august a fost o lovitură de stat şi ea înseamnă şi priceperea nevoii de a lua, pe propria răspundere, cu forţe bine organizate, efortul de realizare a noilor condiţii de viaţă pentru mase largi, condiţii care, reparând nedreptăţi de veacuri, ,,vor impulsiona populaţia, îmbogăţind-o, o vor face în stare să-şi conducă singură destinele sub semnul intereselor imediate ale maselor largi populare" (LB, 1944, nr. 72, p. 1). La rândul său, Iulian Poenariu, secretarul judeţean Timiş-Torontal al Uniunii Patrioţilor, definea aceste noi organe de sorginte comunistă: ,,Comitetele Cetăţeneşti sunt organe de control ale primăriilor şi ale autorităţilor cu adevărat democratice (comuniste – *n. n.*). Ele vor colabora direct cu primarul ales de popor. Comitetele Cetăţeneşti trebuie să fie ochii şi urechile locuitorilor. Ele trebuie să vadă atât nevoile, cât şi rădăcina acestor nevoi" (LB, 1944, nr. 72, p. 2). În finalul adunării au fost aleşi, prin aclamaţii, membrii Comitetului Cetăţenesc din cartierul Fabric, acest comitet avându-l ca preşedinte pe dr. Bontilă, apoi, tot prin aclamaţii, a fost votată o moţiune în sprijinul acestor comitete (LB, 1944, nr. 72, p. 3). Deci, nu a fost ales – prin vot secret sau deschis – preşedintele de cartier al Comitetului Cetăţenesc şi nici nu a fost votată, în acelaşi fel, rezoluţia, ci prin aclamaţii, o modalitate tot mai des folosită de către organizaţiile satelit ale PCdR (*Organizaţii de masă legale şi ilegale create, conduse sau influenţate de către PCR (1921-1944)* 1975, 63).

Aflată după 23 august 1944 în legalitate, Uniunea Patrioţilor îşi începe activitatea de extindere şi în celelalte judeţe, care trebuiau să facă parte din Regionala

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

Banat a Uniunii. Astfel, a fost constituită o organizaţie a Uniunii Patrioţilor şi în localitatea Orăştie, din judeţul Hunedoara. La şedinţa de înfiinţare a acestei organizaţii a luat parte şi avocatul Pavel Popa din Timişoara, care era delegatul Regionalei Banat a Uniunii Patrioţilor. Acesta a fost însoţit de Marin Muscalagiu, delegatul Sindicatelor Unite din Bucureşti, şi de Miron Belea, membru al Comitetului FND al judeţului Hunedoara. Luând cuvântul, delegatul Regionalei Uniunii Patrioţilor, avocatul Pavel Popa, după ce a făcut istoricul Uniunii, afirma că aceasta „nu este un partid, ci o mişcare largă, de concentrare a tuturor partidelor active antihitleriste şi de creare a unui front patriotic naţional" (LB, 1944, nr. 72, p. 3). În continuare, în intervenţia sa, Pavel Popa a propus constituirea – pentru oraşul şi plasa Orăştie – a unei organizaţii a Uniunii Patrioţilor, care să aibă grijă de clasa de mijloc din care făceau parte, după afirmaţia sa, micii burghezi, pensionarii şi funcţionarii, pentru care să se ţină conferinţe, să se înfiinţeze biblioteci, etc., care să popularizeze pe marii aliaţi, creând ideea democratică, arătând pe duşmanii ţării şi ai neamului românesc, combătând specula şi scumpetea. În finalul expozeului său, reprezentantul Uniunii Patrioţilor din Timişoara, avocatul Pavel Popa, sublinia posibilitatea colaborării tuturor în cadrul Uniunii. Şedinţa de la Orăştie s-a încheiat prin alegerea unui comitet provizoriu de acţiune, care să înceapă organizarea Uniunii Patrioţilor în judeţul Hunedoara (LB, 1944, nr. 72, p. 5).

Participarea Uniunii Patrioţilor la diverse acţiuni devenea tot mai activă. Astfel, la întrunirea de la Lipova, din 17 decembrie 1944, a Frontului Plugarilor, a Uniunii Patrioţilor şi a Organizaţiei Antifasciste Germane locale a participat şi Constantin Fueru, care a adus salutul organizaţiei pe care o reprezenta din judeţul Timiş-Torontal. Adunarea a fost condusă de către Lehman, delegatul Organizaţiei Antifasciste din Lipova, şi a avut ca scop îndemnarea ţăranilor să se înscrie în Frontul Plugarilor (LB, 1944, nr. 85, p. 1). Şi în alte centre ale Regionalei Banat ale Uniunii Patrioţilor, ca, de exemplu, la Caransebeş, s-au constituit comitete de iniţiativă. Aici, acest organism era compus din G. Dumitrescu, director de penitenciar şi avea ca secretar pe învăţătorul Simion Boldisar. Acest comitet de iniţiativă va studia chiar posibilitatea organizării unui comitet cetăţenesc după modelul celui de la Timişoara (LB, 1944, nr. 90, p. 1).

Şi în cadrul guvernului Nicolae Rădescu, instaurat la 6 decembrie 1944 (Rădulescu-Zoner, Buşe, Marinescu 2002, 55), F.N.D., din care făcea parte şi Uniunea Patrioţilor, şi-a păstrat poziţia. De altfel, toate partidele şi-au păstrat poziţia în guvern, excepând PNŢ-ul, care a pierdut Ministerul de Interne, pe care l-a preluat preşedintele Consiliului de Miniştri, Nicolae Rădescu (Giurescu 1996, 359). Imediat după instalarea noului guvern a fost transmis un comunicat al Radio Moscova, care îndemna, practic, la spargerea partidelor istorice, afirmând că există divergenţe în rândul PNŢ, în sensul că Anton Alexandrescu, conducătorul tineretului naţional-ţărănist, cerea ca PNŢ-ul să renunţe la politica reacţionară, în realitate democratică, şi că gruparea Alexandrescu avea deja influenţă în partid (LB, 1944, nr. 74, p.1).

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

Acelaşi lucru a avut loc şi în teritoriu. Astfel, organul de presă comunist din Timişoara declanşează un atac la adresa Partidului Naţional Liberal. În acest sens, se arăta că liberalul dr. Dimitrie Nistor, preşedintele organizaţiei PNL din Timişoara, care deţinea şi funcţia de subsecretar de stat în Ministerul de Interne, a făcut o vizită la Timişoara, pentru a rezolva probleme administrative, dar nu a avut întrevederi cu prefectul Gheorghe Ciorman, provenit din disidenţa Anton Alexandrescu şi nici cu primarul comunist Coriolan Drăgulescu, cum ar fi fost normal. Dimitrie Nistor a fost acuzat că ar fi discutat numai cu persoane profasciste, adică din PNL şi PNŢ, şi că ar fi avut în intenţie „sabotarea conştientă şi voită a armistiţiului, prin sabotarea autorităţilor democratice (procomuniste – *n.n.*), prin sabotarea sforţărilor de a executa condiţiile armistiţiului" (LB, 1944, nr. 81, p. 1).

Activitatea de constituire a organizaţiilor politice locale ale Uniunii Patrioţilor a continuat în luna decembrie 1944, în localităţile Banatului. Astfel, în data de 21 decembrie 1944 s-a desfăşurat, la Anina, şedinţa de constituire a organizaţiei locale a Uniunii Patrioţilor şi a Apărării Patriotice. La întrunirea, care s-a desfăşurat în sala Căminului Cultural, au participat, după cum se afirma în presă, un număr mare de muncitori şi mineri din Anina şi învăţători din respectiva localitate. În cadrul adunării, care a fost deschisă de către Mihai Craiovan, preşedintele Sindicatului Muncitoresc din Anina, a luat cuvântul şi Cornelia Sterian, reprezentanta femeilor din organizaţia Reşiţa a Uniunii Patrioţilor, care a declarat că: „În România liberă şi democratică (comunistă – *n.n.*), femeia trebuie să fie egală în drepturi, ea trebuie să ia parte activă în lupta politică pentru o viaţă liberă şi fericită" (LP, 1945, nr. 2, p. 6). Este făcut, apoi, istoricul şi este definită Uniunea Patrioţilor, afirmându-se că organizaţia nu a fost creată pentru solidarizarea intereselor unor clici sau partide, ci ea s-a născut încă în ilegalitate, din necesitatea istorică a formării unui front patriotic în contra tiraniei fasciste, asupritoare, a unui întreg popor: „În iunie 1942 se punea temelia unei organizaţii patriotice (deci, la un an după intrarea României în războiul anti-bolşevic – *n.n.*), care să servească tocmai la unirea organizaţiilor partidelor şi personalităţilor democratice, antihitleriste, într-un cuvânt la unirea tuturor patrioţilor (pro-comunişti – *n.n.*). Această organizaţie este Uniunea Patrioţilor. Ea e formată, la început, din grupe de patrioţi care acţionează ilegal (comunişti – *n.n.*) şi, în ianuarie 1943, publică nr. 1 al ziarului «România liberă» (LP, 1945, nr. 2, p. 10). Se mai subliniază că, în cursul luptei sale în ilegalitate, Uniunea Patrioţilor a lansat nenumărate chemări pentru aderare, a sprijinit efectiv acţiunea de consolidare şi demascare a fascismului hitlerist. Se mai precizează că toate programele din28 ianuarie, din 15 aprilie, din 8 august 1943 şi platforma din 28 ianuarie 1944 au fost datele care au marcat fazele de luptă (trădare – *n.n.*) ale acesteia (LP, 1945, nr. 2, pp. 9-10).

În concluzie, activitatea Uniunii Patrioţilor în Banat din anul 1944 se caracterizează prin ieşirea ei din ilegalitate şi încercarea de a se organiza în teritoriu. În acelaşi timp, reprezentanţi ai acestei organizaţii satelit al PCdR ajung să facă parte

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)

din guvern şi din organele locale ale administraţiei de stat, unde au desfăşurat o intensă activitate politică procomunistă.

Referinţe bibliografice

Arendt, Hannah. 2006, *Originile totalitarismului*, Bucureşti: Humanitas.

Chiper, Ioan, Constantiniu, Florin, Pop, Adrian. 1993, *Sovietizarea României. Percepţiianglo-americane (1944-1947)*, Bucureşti: Iconica.

Constantiniu, Florin. 2001, *P.C.R., Pătrăşcanu şi Transilvania (1945-1946)*, Bucureşti: Enciclopedică.

Documente privind istoria militară a poporului român (septembrie 1944). 1980, *Documente privind istoria militară a poporului român (septembrie 1944)*, Bucureşti: Militară.

Duchetti, Alkara, Costineanu, Dragomir, Venillemien, Alain. 1999, *La littérature contre la dictature eu au hors des Roumains (1947-1989)*, Timişoara: Hestia.

Fătu, Mihai. 1979, *Alianţele politice ale PCR (1944-1947)*, Cluj-Napoca: Dacia.

Fătu, Mihai. 1973, „Politica de alianţe a PCR în lupta pentru instaurarea şi consolidarea puterii democrat-populare (1944-1947)", în *Anale de istorie*, nr. 5, p. 5.

Giurescu, Dinu C. 1996, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Bucureşti: ALL.

Ioaniţiu, Cicerone. 1996, „Geopolitica anului electoral 1946", în *Analele Sighet*, nr. 3, p. 38.

LB, 1944, *Luptătorul bănăţean*, Timişoara.

LP, 1944, 1945, *Lupta patriotică*, Timişoara.

Narai, Eusebiu. 2005, „Eftimie Gherman – un reprezentant al social-democraţiei bănăţene", în *Actele simpozionului «Oameni de seamă ai Banatului»*, nr. X, pp. 235-245.

Onişoru, Gheorghe. 1996, *Alianţe şi confruntări politice din România (1944-1947)*, Bucureşti: Fundaţia Academiei Civice.

Organizaţii de masă legale şi ilegale create, conduse sau influenţate de către PCR (1921-1944). 1975, *Organizaţii de masă legale şi ilegale create, conduse sau influenţate de către PCR (1921-1944)*, vol. II, Bucureşti: Politică.

Păiuşan, Radu. 1993, *Mişcarea naţională din Banat şi Marea Unire*, Timişoara: de Vest.

Păiuşan-Nuică, Cristina. 2008, *Istoria relaţiilor internaţionale şi a diplomaţiei (1945-2008)*, Bucureşti: Fundaţia „România de Mâine".

Pleşa, Liviu. 2006, „Lucreţiu Pătrăşcanu şi greva studenţilor din Cluj", în *Arhivele Securităţii*, vol. II, pp. 260-261.

Prunnel, Daniel M. 1998, „Politica americană faţă de România între 1944-1948", în *Analele Sighet*, nr. 6, p. 718.

Rădulescu-Zoner, Ş., Buşe, D., Marinescu, B. 2002, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, Bucureşti: Cavallioti.

Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe. 1999, *Istoria românilor în secolul XX*, Bucureşti: Paideia.

Tănase, Stelian. 2009, *Clienţii lu' tanti Varvara. Istorii clandestine*, Bucureşti: Humanitas.

Tismăneanu, Vladimir, Dobrincu, Dorin, Vasile, Cristian. (ed.) 2007, *Raport final*, Bucureşti: Humanitas.

Tismăneanu, Vladimir, Vasile, Cristian. 2008, *Perfectul acrobat: Leonte Răutu: măştile răului*, Bucureşti: Humanitas.

Tismăneanu, Vladimir. 2005, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Iaşi: Polirom.

Ţuţui, Gheorghe. 1966, „Contribuţia Partidului Naţional Popular la lupta pentru transformări democratice (ianuarie 1946 - martie 1949)", în *Analele Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.*, nr. 1, pp. 55-57.

BDD-A26685 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universităţii de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:15 UTC)